

Kiss Dávid¹

HONVÉD EJTŐERNYŐSÖK A FILMVÁSZNON

A magyar királyi honvédség ejtőernyős alakulatának mozgóképi megjelenései 1938 és 1945 között

HUNGARIAN ARMY PARATROOPERS ON THE SILVER SCREEN

Movies about the parachute troops of the Royal Hungarian
Army between 1938 and 1945

[HTTPS://DOI.ORG/10.30583/2024-1-2-267](https://doi.org/10.30583/2024-1-2-267)

Absztrakt

A tanulmány röviden ismerteti a magyar katonai ejtőernyőzés szervezeteinek 1938-1945 közötti történetét, forrásként részletesen bemutatva az eddig kevésbé vizsgált dokumentumértékű, egykorú filmfelvételeket. Kitér a rendszeresített egyenruházatra és annak ellátási kérdéseire, felsorolja az alkalmazott repülőgép-típusokat és a fegyverzetet is, megemlítve az olyan kiképzéstechnikai eszközöket is, mint az ejtőernyős ugrótorony. Ismerteti az ejtőernyős-kiképzés és az utánpótlás-nevelés rendszerét. A hagyományos szakirodalmakra is támaszkodó tanulmány a filmfelvételek információtartalmát kritikai, elemző módszerrel használja fel.

Kulcsszavak: katonai ejtőernyőzés, filmhíradó, mozgóképfelvételek, ejtőernyős felszerelés, fegyverzet, szállító repülőgép, ejtőernyős, ugrótorony

Abstract

The paper shortly introduces the history of the Hungarian airborne capabilities between 1938 and 1945, using the understudied sources of contemporary motion pictures. It elaborates on the issued uniforms of the parachute unit, and the topic of resupply, noting the different types

¹ Különleges műveleti kutató, katonai hagyományőr, az ELTE BTK Hadtörténelmi Műhelyének társszervezője, davidkiss0112@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8680-4178>

of airplanes used for airborne dropping, and the weaponry issued to the Hungarian paratroopers, also dealing with such specialized training equipment, as the airborne jump tower. The paper gives an insight into the training of the Hungarian paratroopers and their system of recruiting. The study, supported by scientific literature uses the contemporary motion pictures as the source of a critical analyzation.

Keywords: military parachuting, newsreels, motion picture, airborne equipment, weapons, transport aircraft, parachute, jump tower

Bevezetés

A katonai ejtőernyők fejlődése 1918-ra érte el azt a szintet, hogy biztonságos mentőeszközként szolgáljon a léghajók, ballonok és repülőgépek személyzeteinek. Az első, dokumentált magyar ejtőernyős ugrást 1918. január 16-án hajtotta végre Poppe Kornél tüzér százados Olaszországban.²

Az I. világháború lezárását követően a Magyar Királyság nem rendelkezett katonai ejtőernyős képességgel, az ejtőernyővel bevethető alakulatokat felállító nemzetek harmadik hullámához tartozott olyan országokat megelőzve, mint az Amerikai Egyesült Államok vagy Nagy-Britannia.³

Az 1938-ban megindított „Testnevelési Szaktanfolyam” fedőnevű diverzánsképző program célja, titkos jellege miatt nem kapott sajtó nyilvánosságot, ám a képzés során megszerzett tapasztalatok és feltárt hiányosságok nagyban hozzájárultak az első hivatalos magyar katonai ejtőernyős alakulat felállításához.⁴

A századméretű kísérleti alakulat első állomáshelye Szombathely, majd Pápa volt. A zászlóaljja bővített ejtőernyős egység első bevetésére 1941. április 12-én, a Délvidéken került sor, ezt követően 1941. július 6-án az ejtőernyős szállítószázad és 10 fő ejtőernyős utasítást kapott a Kolomeától délre előretörésben lévő magyar 1. hegyidandár

² SCHAREK Ferenc: Poppe Kornél és a Zeppelinek a XX. század kezdetén (Magánkiadás, 2023.) p. 91. (a továbbiakban: SCHAREK)

³ TURCSÁNYI Károly - HEGEDŰS Ernő: A Légideszant I. (Puedlo Kiadó, 2007.) p. 198. (a továbbiakban: TURCSÁNYI – HEGEDŰS)

⁴ KISS Dávid: Adalékok a „Testnevelési Szaktanfolyam” (1938) történetéhez (in.: Felderítő Szemle XXI. évf. 3. sz. Budapest, 2022.) pp. 107. – 109. (a továbbiakban: TESTNEVELÉSI SZAKTANFOLYAM)

légi úton történő utánpótlására, amelyet a kijelölt állomány, kisebb nehézségek árán végre is hajtott.⁵ Ezt követően az ejtőernyős alakulat egészen 1944-ig tartalékban maradt, bár egyes katonái „harctéri tapasztalatszerző” céllal, más alakulatok kötelékében jártak a keleti fronton is, ahol kiemelkedő bátorságról tettek tanúbizonyságot.⁶

Az 1. honvéd ejtőernyős zászlóaljat 1944 nyarán partizánellenes műveletek végrehajtására Kárpátaljára vezényelték, ahonnan a Kárpátokban húzódó magyar határ ellen felvonuló szovjet-román erőkkel szembeni harcok színterére irányították őket. A magyarországi védekező harcokban az elit, vitéz Bertalan Árpád 1. honvéd ejtőernyős ezred „tűzoltó alakulatként” mindig ott harcol, ahol a legnagyobb a veszély és az ellenséges túlerő. A harcok során mind a német, mind a szovjet fél elismerését elnyerték a magyar ejtőernyősök.⁷ 1945 elején az alakulat maradéka kivonult Pápáról, és nyugat felé hátrált folyamatos harcban. Az ejtőernyős ezred, a Szent László hadosztály részeként a brit hadseregnek adta meg magát, az alakulatot az angolok fegyverben tartotta állományát, tábori rendészeti feladatokat bízta rájuk. 1945 után az ejtőernyős alakulatot, bár tagjai nem követtek el háborús bűncselekményeket, Magyarországon megbélyegezték, több egykori ejtőernyőst koncepciók perек során börtönbe vetettek vagy kivégeztek.⁸

Magyar ejtőernyősök a filmhíradókban

A technológiai újdonságnak számító ejtőernyőzést a szintén novumot jelentő, csupán pár évtizedes mozgókép segítségével is igyekeztek bemutatni és népszerűsíteni.⁹ A XX. század első felének fontos szórakoztató és tömegtájékoztatási eszköze, a mozi össztársadalmi eseménnyé emelte a hírfogyasztást.¹⁰ A szórakoztató mozifilmek előtt

⁵ HUSZÁR János: Honvéd Ejtőernyősök Pápán 1939–1945. (Jókai Kör Pápa, 1993. pp. 78. – 79. (a továbbiakban: HUSZÁR)

⁶ HUSZÁR: p. 91.

⁷ RESZEGI Zsolt: Légi huszárok – Az ejtőernyős csapatnem kialakulása és harcai 1938 és 1945 között. (A pápai levéltár kiadványai, Budapest – Pápa 2013. pp. 190–193. (a továbbiakban: RESZEGI)

⁸ KISS Dávid: A Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős csapatnemének története 1937 és 1945 között (in.: HADITECHNIKA magazin, LII. évf. – 2018/6. sz.) pp.: 14. – 20. (a továbbiakban: KISS)

⁹ Az első magyar mozi 1896 nyarán nyitott meg.

¹⁰ BARKÓCZI Janka: Vizuális Propaganda Magyarországon 1931-1944 (doktori disszertáció - Corvinus Egyetem, Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola Budapest, 2020) pp. 72. – 73. (a továbbiakban: BARKÓCZI)

és után vetített filmhíradók a politikai propaganda és a hírközlés széles körben elérhető forrásaivá váltak.¹¹ Az 1931-től futó Magyar Világhíradó 1939 és 1945 között összesen nyolc filmhíradó-bejátszásában jelentek meg a Magyar Királyi Honvédség ejtőernyősei, bemutatva az új csapatnemet a szélesebb közönségnek, ezen keresztül elősegítve a toborzás ügyét, amely egy önkéntes jelentkezés alapján szervezett katonai alakulat esetében kiemelt fontossággal bírt.

Szintén fontos eleme volt az ejtőernyős utánpótlás-nevelésnek a Leventemozgalom, mely 1924-től egyesületi formában, területi alapon szerveződve tömörítette a magyar ifjúság 12-21 év közti korosztályait. A különféle szakosztályokban megtalálhatóak voltak a vízi, híradó, repülő és ejtőernyős leventeegységek egyaránt.

Ábel Béla Gusztáv, egykori levente-ejtőernyős, később a II. ejtőernyős zászlóalj aknavető katonája, így emlékezett az ejtőernyősök társadalmi megítélésére:

„A mi időnkben ez a fegyvernem volt az, ami izgatta a fiatalok fantáziáját, hisz ez valami extra dolog volt. Talán azért, mert nagyon veszélyes és kalandokkal teli életforma volt, talán azért, mert nagyon kevés embernek jutott osztályrészül, hogy egy ilyen csoporthoz tartozzon, és annak részese legyen. A mindennapi hadijelentések kihangsúlyozták, milyen sikereket értek el minden bevetésnél ezek a speciálisan kiképzett alakulatok. (...) A sok csodálatos hősi győzelem, amit róluk olvastunk minden nap, nagyon nagy erővel befolyásolhatta azt a sok fiataalt, akik arról álmodtak, hogy talán egyszer ők is tagjai lehetnek egy ilyen kivételes helyzetben levő alakulatnak.”¹²

Lássuk tehát, időrendi sorrendben, hogyan mutatták be a magyar nyomtatott média által a „levegő magyar huszárjainak”¹³ keresztelt ejtőernyősöket a korabeli filmhíradó-felvételek.

¹¹ BARKÓCZI p. 40.

¹² ÁBEL Béla Gusztáv: Göröngyös utakon! Visszaemlékezések (a kézirat a szerző tulajdonában) pp. 36. – 37. (a továbbiakban: ÁBEL)

¹³ Az elnevezést 1941-től számos hazai heti- és napilap (például a Nemzeti Újság, a Tolnai Világlapja, a Székely Nép, az Erdélyi Újság) is átvette. Szokolay Tamás ejtőernyős főhadnagy visszaemlékezése alapján először 1939 szeptemberében nevezte így az ejtőernyős alakulat katonáit vitéz Hány László repülő ezredes, a légierők parancsnoka. (idézi: HUSZÁR János: A magyar katonai ejtőernyőzés kezdetei, 1938-1939. in.: Hadtörténelmi Közlemények 103. évf. 4. szám Budapest, 1990.) p. 112. (a továbbiakban: HUSZÁR 1938-1939)

1942. május: „Ejtőernyős honvédeink”

„Magyarország kormányzóhelyettese jelenlétében avatták fel a magyar ejtőernyősök csapatzászlaját. A zászlóavatást harcszerű ejtőernyős bemutató-gyakorlat követte. Az ejtőernyősök támadását zuhanóbombázók vezették be.”¹⁴

Az első, a Magyar Világhíradó 953. számú adásában megjelenő tudósítás az 1942. május 25-én, Pápán végrehajtott ünnepélyes zászlóavatásról tudósít, melynek keretében a magyar királyi „vitéz Bertalan Árpád” 1. honvéd ejtőernyős zászlóalj csapatzászlót kapott.

1. számú kép. Lángszóróval felszerelt ejtőernyős katonák díszmenete
1942. május 25-én

Az ünnepélyes zászlószentelésről tudósító, 61 másodperces fekete-fehér felvételen látható továbbá egy harcszerű gyakorlat, melynek keretében a magyar ejtőernyősök olasz eredetű Caproni Ca.101. bombázógépekből hajtanak végre ejtőernyős ugrásokat. A díszmenetben a teljes felszereléssel felvonuló ejtőernyős század egyenruháját az

¹⁴ Magyar Világhíradó 953. („Ejtőernyős honvédeink”) <https://filmhiradokon-line.hu/watch.php?id=4653> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:28)

1939M egybeszabott ejtőernyős ugróruha, az 1941M gumitalpú, fűzős, ejtőernyős ugrócsizma alkotta. A század fegyverzetében felbukkannak a 9 mm-es Parabellum löszert tüzelő Bergmann MP-35 géppisztolyok, a 8 mm-es Mannlicher puskatöltényt tüzelő 1931M Solothurn golyószórók, valamint a 20 mm-es 1936M Solothurn nehézpuskák is. Érdekes látni az ejtőernyős lángszórós alegység 1941M lángszóróit is.

Érdemes megemlíteni továbbá a zászlóavatásról készült felvételen 00:06 időködnél látható ejtőernyős díszszázad öltözete kapcsán azt a tényt is, hogy az ejtőernyős alakulat ekkor nem rendelkezett megfelelő mennyiségű, 1935M acél rohamsisakkal, melynek viselése a korabeli szabályzatok értelmében kötelező volt díszelgések során. Így az alakulat számára a parancsnok, vitéz Szügyi Zoltán ejtőernyős alezredes soron kívül 1500 darab rohamsisak kiadását kérvényezte, mivel - ahogy a kérvényben fogalmazott -

(...) a zászlóavatási ünnepségen a Kormányzó Úr Öfőméltósága is meg fog jelenni, miért is szükséges, hogy a zlj. (zászlóalj – K. D.) az előírt díszöltőzettel legyen felszerelve.”¹⁵

A korabeli híradófelvétel alapján látható, hogy Horthy Miklós kormányzó végül nem jelent meg az alakulat zászlóavatásán, helyette a kormányzóhelyettes, vitéz nagybányai Horthy István, repülő főhadnagy fogadta az ejtőernyős díszszázad tisztelgését.¹⁶

A csapatzászló-adományozó ünnepségről az ejtőernyős alakulat nevében Táboros József ejtőernyős szakaszvezető nyilatkozott a legnagyobb megindultsággal, hiszen „Ejtőernyős Csapatzászló” címen verset is írt az új lobogóhoz, melyet a halálfejes ejtőernyős csapatjelvénnel díszített levelezőlapon bárki megvásárolhatott.¹⁷ Az ünnepélyt a filmhíradó mellett számos városi lap, mint a Pápai Hírlap vagy a Pápa és Vidéke, valamint olyan országos lapok is megörökítették, mint a Kárpáti Híradó, a Magyar Jövő, az Új Nemzedék vagy a Hétfő.

1943. január: „Ejtőernyős kiképzés”

„Az ejtőernyős kiképzés egyik igen fontos része a talajtorna. Ez elősegíti a rugalmas és biztos földre érést. Az ejtőernyős vadász

¹⁵ Idézi: RESZEGI pp. 85. – 86.

¹⁶ Ejtőernyősök csapatzászló-avatási ünnepélye (in.: Pápai Hírlap XXXIX. évf. 22. szám Pápa, 1942. május 30.)

¹⁷ Táboros József szakaszvezető: Ejtőernyős Csapatzászló (korabeli levelezőlap a szerző tulajdonában)

ernyője segítségével jut a harc helyére. Az ernyő anyaga a legfinomabb hernyóselyem. Gondos kezelés és összehajtás a biztos ernyőnyílás előfeltétele. Mindenki saját maga hajtotta ernyővel ugrik. Az ernyőkupola pontos és ráncatlan kifestése után a hajtogatás a tartózsínórok rendezésével folytatódik. Ezután az egész ernyő egy vászonburkolatba kerül. Ugrás előtt a parancsnok tisztjeivel megbeszéli az ugrás részleteit és meghatározza a feladatot.”¹⁸

2. számú kép. Kiképzés során ejtőernyőt hajtogató katonák Pápán, 1942-ben¹⁹

„Az ejtőernyős halálfélelmet, hadifogságot nem ismer!”

Ezzel a vágóképpel kezdődött a Magyar Világhíradó 985. kiadásának, ejtőernyősök kiképzésével foglalkozó, 2 perc, 21 másodperces, fekete-fehér híradása, melyben a nézők megismerkedhettek a Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős katonái által teljesített kiképzési feladatok sokszínűségével.

¹⁸ Magyar Világhíradó 985. („Ejtőernyős kiképzés”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=4893> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:31)

¹⁹ Magyar Világhíradó 985. („Ejtőernyős kiképzés”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=4893> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:31)

A teljes felszerelésben leküzdött rohampálya akadályain áthaladó ejtőernyősök után fehér selyempupolákat gondosan hajtogató katonákat lehetett látni. A képsorokban megörökített ejtőernyő-kupolák az 1939M H. Gy. kettős ejtőernyőrendszer főernyői, melyek az első hazai gyártású és tervezésű katonai ejtőernyők voltak.²⁰ A következő jelenetben Pokorny Gyula ejtőernyős őrnagy volt látható, amint a zászlóalj tisztjeivel társalog, eligazítás során. Ezt követően az ejtőernyősök ugrásának számos, változatos képsora volt látható, a gépelhagyástól a földet érésig megörökítve a feladatot.²¹

A filmhíradó kísérőzenéje az 1941-ben Ruszinkó Nándor által komponált „Ejtőernyős induló”²² volt, amelyet a Pátria férfikar és a Folyamerők Zenekara adott elő, ifjabb Fricsay Richárd vezényletével.²³

1943. április: „Horthy István emlékművének leleplezése a jász-nagykun-szolnoki vármegyeházán”

Bár a Magyar Világhíradó 1001. számának tudósítása eredendően a keleti fronton 1942. augusztus 20-án hősi halált halt repülőtest, kormányzóhelyettes emlékére rendezett emléktábla-avatásról szólt, ejtőernyős vonatkozással is bírt. Az 1943. április 18-án felavatott emléktábla mellett ugyanis a fekete-fehér felvételek tanúsága szerint két levejte-ejtőernyős állt díszőrséget fegyver nélkül, 1939M egybeszabott ejtőernyős ugróruhában, fejevédővel, ejtőernyős védőszemüveggel, hátukon az 1939M H. Gy. kettős ejtőernyő hevederzetével, háternyő vagy mentőernyő nélkül, amely ebben a formában ejtőernyős ugrás végrehajtására természetesen nem volt alkalmas.

A díszelgő levejte-ejtőernyősök feladata az emlékmű leleplezése is volt, így az esemény protokolláris szempontból is formabontó újdonságnak számított. Az összesen 1 perc, 9 másodperc hosszúságú tudósításban 14 másodpercig láthatóak a levejte-ejtőernyősök.²⁴

²⁰ RESZEGI: p. 107.

²¹ RESZEGI: p. 273.

²² A nagyenyedi Borsos Miklós versének szövegére Ruszinkó Nándor által komponált zenemű 1941-ben került jogi oltalom alá (BORSOS Miklós – RUSZINKÓ Nándor: Honvéd ejtőernyős induló Budapest, 1941.) pp. 1. – 2. (a továbbiakban: BORSOS-RUSZINKÓ)

²³ Keleti Újság teljes heti rádióműsora 1942. november 2-ától november 8-ig p. 4.

²⁴ Magyar Világhíradó 1001. („Horthy István emlékművének leleplezése jász-nagykun-szolnoki vármegyeházán”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5003> (letöltés ideje: 2023. december 29. 21:06)

3. számú kép. Ejtőernyős leventék lepezik le vitéz nagybányai Horthy István kormányzóhelyettes szolnoki emléktábláját (1943. április 18.)²⁵

1943. július: „Levente rajverseny és ejtőernyős bemutató Gödöllőn”

„A MOVE és Pest vármegye leventéi a kormányzó úr vándordíj-ért változatos rajversenyt rendeztek Gödöllőn. Ejtőernyős leventék ugrógyakorlatai.”²⁶

A Magyar Világhíradó 1011. számának mindösszesen 43 másodperces bejátszása az 1943. júliusi gödöllői levente-sorversennyel foglalkozott, ahol ejtőernyős bemutatóra is sor került. A fekete-fehér híradásban jól láthatóak voltak az 1939M ejtőernyős ugróruhában, hátukon 1939M H. Gy. háternyővel sorakozó levente-ejtőernyősök, akik az összegyűlt versenyzők és nézők szórakoztatására egy magas tűzoltólétráról hajtanak végre bemutató ugrásokat egy biztonságos trambulíra. Érdeemes megemlíteni a MOVE (Magyar Országos Véderő Egyesület) társszervezőinek megjelenését, amely a Leventemozgalomhoz hasonlóan egy szélsőjobboldali, irredenta, félkatonai szerveződésnek

²⁵ Magyar Világhíradó 1001. („Horthy István emlékművének leleplezése jász-nagykun-szolnoki vármegyházán”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5003> (letöltés ideje: 2023. december 29. 21:06)

²⁶ Magyar Világhíradó 1011. („Levente rajverseny és ejtőernyős bemutató Gödöllőn”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5073> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:33)

volt tekinthető, melyet 1936-ig Gömbös Gyula tábornok, miniszterelnök vezetett.²⁷

A levente sorversenyt színesítő ejtőernyős bemutató fő célja az önkéntes jelentkezőkből építkező ejtőernyős alakulat utánpótlásának ki-nevelése, valamint az ejtőernyős sport népszerűsítése volt.²⁸

1943. augusztus: „Honvédavatás Szent István napján a Ludovika Akadémián, a kassai vitéz Horthy István Honvédtrepülő Akadémián és a Bólyai János Műszaki Akadémián”

Jelen tanulmány legrövidebb ejtőernyős megjelenésének tekinthet-jük a Magyar Világhíradó 1018. számú kiadását. Itt 1 perc 5 másod-percnél bukkan fel mindösszesen egyetlen másodpercig vitéz Szügyi Zoltán ejtőernyős ezredes, az ejtőernyős alakulat parancsnoka.

4. számú kép. Szügyi Zoltán ejtőernyős ezredes, szabálytalanul át-alakított ejtőernyős sisakban 1943. augusztus 20-án, Kassán²⁹

²⁷ ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században (OSIRIS Kiadó Bu-dapest, 2001) p. 78. (a továbbiakban: ROMSICS)

²⁸ RESZEGI: p. 141.

²⁹ Magyar Világhíradó 1018. („Honvédavatás Szent István napján a Ludovika Aka-démián, a kassai vitéz Horthy István Honvédtrepülő Akadémián és a Bólyai Já-nos Műszaki Akadémián”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5136> (letöl-tés ideje: 2023. december 29. 19:36)

Ez a fekete-fehér vágókép volt az, amely később lázba hozta a témával foglalkozó kutatók és gyűjtők nemzedékeit. Szügyi ezredes a kassai vitéz Horthy István Honvédtrepülő Akadémián 1943. augusztus 20-án végrehajtott ünnepélyes tiszteletére egy rendhagyó, szabálytalanul átalakított rohamsisakot visel.

A sisak alapját egy rendszeresített 1935M rohamsisak adta, amelyet átalakítottak, hogy külsőleg jobban hasonlítson a német ejtőernyősök által is viselt, perem nélküli M1938 rohamsisakhoz. A sisak álszíja is a német mintát követte, több ponton került rögzítésre a sisaktesthez. A sisak bal oldalán látható az ejtőernyős katonák által viselt, 1940-ben rendszeresített ejtőernyős csapatjelvény is. Valószínűsíthető, hogy az ejtőernyős alakulat parancsnoka toborzási céllal járt Kassán, hiszen az ejtőernyős alakulathoz csak olyan önként jelentkező állomány kerülhetett felvételre, amely megfelelt a magas fizikai, pszichológiai és nemzethűségi követelményeknek is. A híradás során az ejtőernyős alakulat más tekintetben nem került megemlítésre.³⁰

1943. szeptember: „80 méteres ugrótorony avatása az ejtőernyős leventéknek”

„A magyar levente ifjúság nevelése egy új korszerű eszközzel gazdagodott. Csatay Lajos honvédelmi miniszter jelenlétében, mozgalmas tornabemutató keretében felavatták az ejtőernyős leventék 80 méteres ugrótoronyát, amely magasságával egyedül áll Európában.”³¹

Az 1 perc, 43 másodperces tudósítás, mely a Magyar Világhíradó 1019. számában jelent meg, bemutatta a hazai ejtőernyős-előképzés egyik legnagyobb vívmányát, a rákosi kiképzőtelepen évekig tartó tervezést követően megépített 80 (más források³² szerint 70) méter magas ejtőernyős ugrótornyot.

Az 1943. augusztus 22-én ünnepélyesen átadott ejtőernyős ugrótorony építésének és tervezésének kálváriája egészen 1936-ig nyúlt vissza, így elmondható, hogy a torony tervezése két évvel korábban

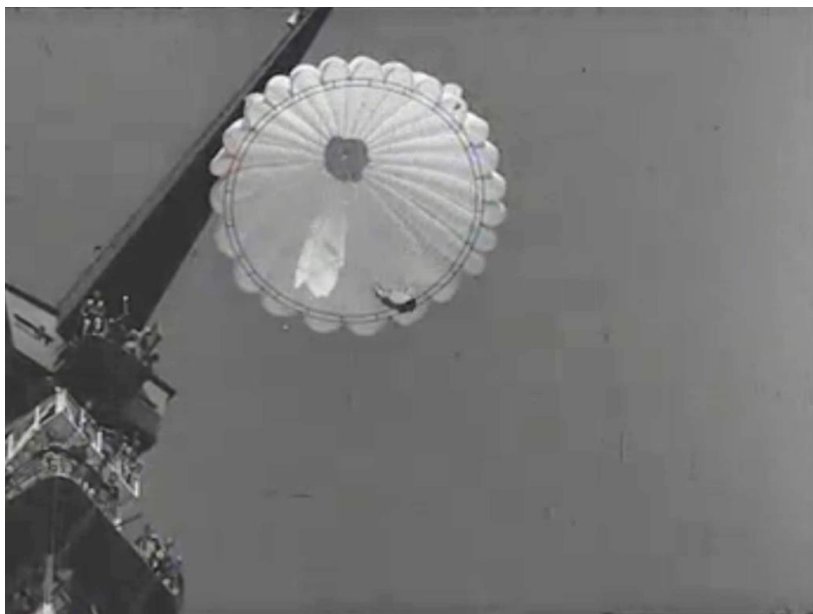
³⁰ Magyar Világhíradó 1018. („Honvédavatás Szent István napján a Ludovika Akadémián, a kassai vitéz Horthy István Honvédtrepülő Akadémián és a Bolyai János Műszaki Akadémián”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5136> (letöltés ideje: 2023. december 29. 19:36)

³¹ Magyar Világhíradó 1019. („80 méteres ugrótorony avatása az ejtőernyős leventéknek”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5145> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:31)

³² RESZEGL: p. 154.

kezdődött, mint az első katonai ejtőernyős alakulat kiképzésének kezdete.³³ Ábel Béla Gusztáv, aki ejtőernyős leventeként részt vett az ugrótorony felavatásán, majd az ezt követő több hétig tartó levente-ejtőernyős összevonáson is, így emlékezett az eszközre:

„A torony tetején egy daruszerű alkotmány tartotta az ernyőt. Ezt a darut, teljes 360 fokban lehetett körbe forgatni, hogy a szél ne a torony felé vigye az ugrót. Az ernyő egy drótkötélhez volt erősítve, amely azután a daru végén felszerelt csigán futott keresztül, így baj esetén az ernyőt meg lehetett könnyen állítani. A torony tetején egy kis erkély futott körbe, ahonnan az ugrások lettek végrehajtva.”³⁴

5. számú kép. Az 1943. augusztus 22-én, Budapesten felavatott levente-ejtőernyős ugrótorony³⁵

Érdemes megjegyezni, hogy a rákosmezeihez hasonló kialakítású, 60 méter magasságú ugrótorony 1939 előtt már épült Lengyelországban is, ahol a lengyel ejtőernyős növendékek jó hatásfokkal alkalmazhatták azt előképzésük során.³⁶

³³ RESZEGI: p. 153.

³⁴ ÁBEL: pp. 44.-45.

³⁵ Magyar Világhíradó 1019. („80 méteres ugrótorony avatása az ejtőernyős leventéknek”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5145> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:31)

³⁶ vitéz SZENTNÉMEDY Ferenc: Ejtőernyős csapatok kiképzése és alkalmazása angol, francia és lengyel megvilágításban (in.: Magyar Katonai Szemle IX. évf. 9. szám pp. 129 – 131) (a továbbiakban: SZENTNÉMEDY)

A fekete-fehér filmhíradó felvételén megjelenik Csata Lajos honvédelmi miniszter, aki a torony átadásán ünnepélyes beszédet mondott.

1944. október: „Ejtőernyős alakulatok a honvédségnél”

„Újabb és újabb ejtőernyős alakulatokat képez ki a honvédség. Hatalmas Junkers 52-es gépek szállítják a bátor magyar fiúkat. Sűrű egymásutánban ugranak ki az ejtőernyősök.”³⁷

A Magyar Világhíradó 1075. számú kiadásában ismét a honvéd ejtőernyősök kerültek előtérbe. Az 1 perc, 5 másodperces megjelenés apropóját a II. ejtőernyős zászlóalj felállítása adta, mellyel a Pápán állomásozó ejtőernyős alakulat ezreddé bővült.³⁸ Az 1942 óta szervezés alatt álló új alakulat gerincét a levante-ejtőernyősök adták, míg a kiképző keretét és tisztikarát az I. ejtőernyős zászlóalj tapasztalt katonái biztosították.³⁹

6. számú kép. Ejtőernyős honvéd ugrás előtt, 1944 nyarán, Pápán. Jól látható a német eredetű RZ-20 ejtőernyő mellett a német ejtőernyősök által használt lőszertartó átalvető is⁴⁰

³⁷ Magyar Világhíradó 1075. („Ejtőernyős alakulatok a honvédségnél”) <https://film-hiradokonline.hu/watch.php?id=5833> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:32)

³⁸ RESZEGI: pp. 44. – 46.

³⁹ RESZEGI: pp. 44. – 46.

⁴⁰ Magyar Világhíradó 1075. („Ejtőernyős alakulatok a honvédségnél”) <https://film-hiradokonline.hu/watch.php?id=5833> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:32)

Mindezekből a szervezeti változásokból a filmhíradó fekete-fehér képkockáin kevés érhető tetten, csupán a fentebb idézett kísérszöveg árulkodik egy új ejtőernyős egység felállításáról, még maguk a képsorok is korábban, 1944 nyarán készülhettek.

Ezt a feltételezést támasztja alá az a tény, hogy a felvételeken látható ejtőernyők egyértelműen nem magyar eredetűek, a kialakításuk és a katonák testén való elhelyezkedésük alapján német RZ-20 típusú deszanternyők, melyekkel 1944 nyarán folyt német-magyar csereképzés Pápán.⁴¹

A korabeli fényképfelvételek, valamint a vizsgált filmhíradó felvételeinek tanúsága szerint a magyar ejtőernyősök német eredetű felszerelést és magyar ejtőernyős egyenruhát használtak. Ezért láthatunk a fennmaradt képi forrásokban magyar katonákon német M1938 ejtőernyős sisakot, párnázott térd- és könyökvédőket, valamint a német ejtőernyősök által előszeretettel alkalmazott lőszertartó átalvetőket (*Patronenbandolier*) is láthatunk magyar alkalmazásban.

A képzés kapcsán érdemes elmondani, hogy a német eredetű felszerelések zöme az átképzés végével visszakerült a német ejtőernyősök birtokába, azok nem maradtak a magyar ejtőernyősöknél.⁴²

A magyar ejtőernyősök, ahogyan az megszokott volt az alakulatnál, a felvételek alapján fegyverrel, lőszerez együtt ugrottak, a felvételeken 9 x 25 milliméteres Mauser export töltényt használó 1943M „Király” típusú, behajtható válltámasszal szerelt géppisztolyok, valamint 7,92 mm-es Mauser töltényt tüzelő 1943M puskák és egy 1943M Solothurn golyószóró is látható.

A repülőgépek, amelyekből az ejtőernyősök az ugrásokat végrehajtották, német eredetű, ám magyar felségjelzések alatt repülő Junkers Ju-52/3m szállító repülőgépek voltak, amelyeket kifejezetten erre a képzésre vonhattak össze Pápára.⁴³

Ez a híradófelvétel kiváló forrása az 1944 nyarán végzett német-magyar közös ejtőernyős gyakorlatoknak, valamint a háború végén fejlesztés alatt álló magyar légideszant-harcjeljárásnak egyaránt.

⁴¹ RESZEGI p. 125.

⁴² RESZEGI p. 127.

⁴³ RESZEGI p. 127.

**1944. december: „A fővárosi lakosság védelmi állásokat készít”
(hossz: 03:17)**

„Budapest előterében mélyen tagozott védelmi állások készülnek. A főváros és környékének lakossága vállvetett munkával dolgozik a sáncokon. A főváros vezető tisztviselői, élükön Mohai főpolgármesterrel, részt vesznek a munkában. A honvéd ejtőernyősök védelmi harcokban különös vitézségükkel tüntették ki magukat. Mindenütt az első vonalban küzdenek. Az élelmet is a lövészárokból, egy-egy harci szünetben osztják ki.”⁴⁴

A Magyar Világhíradó 1084. számú kiadásának 3 perc 17 másodperces bejátszásának első 41 másodperce nem mutat magyar ejtőernyős katonákat ábrázoló képsorokat, ahogy a felvétel 1 perc 29. másodpercétől kezdődően szintén nem láthatunk magyar ejtőernyőst, hiszen a felvételen német, valamint magyar tüzérek kerülnek bemutatásra harchelyzetben. Így összesen 47 másodperc az, ahol a nézőközönség ténylegesen találkozhatott a magyar királyi honvéd ejtőernyősökkel. A fekete-fehér felvételen az ejtőernyős alakulat katonái kiépített lövészárokból, kedélyes frontéletet élnek. Dohányoznak, felveszik napi élelmiszer-fejadagjukat, és jóízűen falatoznak.

A képsorok időben egybeesnek az ejtőernyős alakulat II. zászlóaljának Csepel körzetében, Budapest védelmében vívott harcaival, ám több jel is arra utal, hogy a felvételek nem közvetlenül a fronton készülhettek. Ilyen árulkodó jel például a 01:20 és 01:26 időköz közti felvétel is, ahol a narráció szerint *„Az élelmet is a lövészárokból, egy-egy harci szünetben osztják ki.”*, ám az ejtőernyős katonák arcán inkább rosszul palástolt kajánság látható. Sokat ront a felvétel hitelességén az a tény, hogy a lövészárokból látványosan meglapuló ejtőernyősök mellett, az árkon kívül, 01:25 időpontban átszalad egy katona.⁴⁵

Szintén nehezen értelmezhető másként, mint rendezői utasításként az a jelenség, hogy az ejtőernyősök mindegyike a sapkáján viseli az ejtőernyős ezred felettes alakulatának, a Szent László hadosztálynak bárdos fémjelvényét, valamint az ejtőernyős ügyességi fémjelvényt is, melyeket hivatalosan a zubbony bal oldali mellzsebében, illetve a zubbony jobb oldali mellzsebe felett kellett viselni. Természetesen ettől el-

⁴⁴ Magyar Világhíradó 1084. („A fővárosi lakosság védelmi állásokat készít”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5881> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:33) (a továbbiakban: MAGYAR VILÁGHÍRADÓ 1084.)

⁴⁵ MAGYAR VILÁGHÍRADÓ 1084.

térő viselési változatokkal találkozhatunk portrékon vagy más fényképes kordokumentumok között, ám kevés az esélye annak, hogy az alakulat tagjai egységesen úgy döntöttek, hogy a front körülményei között, csillogó fémjelvényekkel dekorálják ki sapkáik mindkét oldalát, így könnyítve az ellenséges mesterlövészek, felderítők munkáját. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a legtöbb, sapkán elhelyezett jelvény csálén áll, van, amelyik egyenesen lóg, így erősen gyanítható, hogy viselői csak tessék-lássék fércelték azokat a katonai fejfedőkre. Észrevehető, hogy csak azok a katonák tettek így jelvényeikkel, akik a jelvényeket eredeti viselési helyükön eltakaró ruhadarabot (posztóujjas bőrmellényt, köpenyt vagy sátorlap-esőgallért) viselnek, míg azok, akiken zubbony van, szabályosan viselik ékítményeiket.⁴⁶

Felszerelés és fegyverzet tekintetében is találkozhatunk újdonságokkal. A felvételen 00:41 és 00:50 időköz között látható, levelet író ejtőernyős katona mellett egy német 7,92 mm-es Mauser Karabiner 98k ismétlőpuska látható, amely a német hadsereg általános lövész-fegyvere volt. A jelenlegi ismeretek alapján ilyen fegyverekkel a II. honvéd ejtőernyős zászlóaljat szerelték fel az arcvonalba indulás előtt, német készletekből.⁴⁷ 00:56 – 01:03 időközök között látható egy német eredetű, 7,92 mm-es MG-42 többcélú géppuska, Az ejtőernyősök egyikének derékszíján 01:04 és 01:10 között egy német eredetű gyalogsági ásó, egy szurony, valamint két darab magyar 1942M nyeles támadó kézigránát látható. 01:24-es időközknél az ejtőernyős katona nyakában 9 mm-es 1943M „Király” géppisztoly látszik.⁴⁸

Ez a filmhíradó-felvétel a magyar ejtőernyős katonák utolsó ismert mozgóképi megjelenése a II. világháború során.

Magyar ejtőernyősök propagandafilmekben

A Magyar Királyi Honvédség ejtőernyősei nem csupán a filmhíradókban, de a korabeli propagandafilmekben is szerepet kaptak, bemutatva az egyik legmodernebb magyar csapatnem valóságos eredményeit és fiktív harctéri tevékenységét egyaránt. Fontos kiemelni az

⁴⁶ MAGYAR VILÁGHÍRADÓ 1084.

⁴⁷ FARKAS Jenő: A Szent László Hadosztály katonái írták... (I. A) (2005. Gödöllő, magánkiadás) p. 56. (a továbbiakban: FARKAS)

⁴⁸ MAGYAR VILÁGHÍRADÓ 1084.

alkotások propagandisztikus célját, az 1920 és 1945 közti magyar revíziós politikai törekvések aktív támogatását. Jelen tanulmány keretében két ilyen tartalmú kortárs filmalkotás kerül bemutatásra.

1941: „Dél felé”

„A délvidéki harcok során kerültek első ízben harcba vetésre ejtőernyőseink is.”⁴⁹

Az 1941-ben Bánáss József százados által összeállított, 22 perc hosszúságú propaganda-film célja a Magyar Királyi Honvédség 1941. áprilisi délvidéki hadjáratának bemutatása, melyben 1941. április 12 – 15 között az ejtőernyős alakulat egy századnyi harccsoportja is részt vett.⁵⁰

7. számú kép. Vitéz Tassonyi Edömér ejtőernyős főhadnagy eligazítást tart a gépre szálló állománynak bevetés előtt (a „Dél felé” című propaganda-film részlete)⁵¹

A propaganda-filmben összesen 3 perc 12 másodperc jut az ejtőernyősök bevetésének bemutatására, mely az ejtőernyős bevetés valós

⁴⁹ „Dél felé” fekete-fehér magyar propaganda-film, 1941. (másolat a szerző tulajdonában)

⁵⁰ RESZEGI: pp. 176. – 179.

⁵¹ „Dél felé” fekete-fehér magyar propaganda-film, 1941. (másolat a szerző tulajdonában)

lefolyásának ismeretében szinte teljes egészében megrendezett felvételeket tartalmaz.

A fekete-fehér felvételen 07:20 időködnél felsorakozva látható ejtőernyős harccsoport mögött álló repülőgépek típusa Caproni Ca.101/3b bombázó repülőgép, amely nem azonos a bevetés során valójában használt Savoia-Marchetti SM.75 szállítógépekkel.⁵² Emellett a propagandafilm - érthető okokból - említést sem tesz az ejtőernyős bevetés megindításakor, 1941. április 12-én bekövetkezett veszprém-jutaspusztai repülőszerencsétlenségről, melynek során az ejtőernyős kötelék vezérgépe lezuhant és kigyulladt, maga alá temetve és tűzhalálra ítélve az alakulat parancsnokát, vitéz Bertalan Árpád ejtőernyős őrnagyot, a repülőhajózókat, valamint az alakulat 24 katonáját.⁵³ A valószínűleg rossz látási viszonyok között, térkép nélkül, naplemente után végrehajtott bevetést illusztráló felvételek így nagy valószínűséggel a feladataira felkészülő ejtőernyősök kiképzése során, a marcaltői Rába-hídnál készültek, Magyarországon, mely híd a célpontként kijelölt szenttamási pontos mása volt.⁵⁴ Mindezek ellenére a felvételek abban a tekintetben igen hasznosnak bizonyultak, hogy pontosan bemutatták a magyar ejtőernyős katonák által a bevetés során ténylegesen használt felszerelések, fegyverzet részleteit.

07:22 időködnél látható, hogy az ejtőernyős alakulat katonái teljes harci felszerelésben, egyéni fegyvereiket vászon hordtokban maguknál tartva szállnak gépre, mely a korszakban előremutató megoldásnak számított, hiszen például a kortárs német légierő ejtőernyősei az egyéni fegyvereiket dobókonténerekben, a katonáktól külön juttatták a harctérre. A kötelékugrást követően bemutatásra kerül egy fán fennakadt ejtőernyős önmentése is, majd láthatóvá válik az ejtőernyős katonák földi harc közben viselt felszerelése.

Érdemes megjegyezni, hogy a magyar ejtőernyősök - 1916M hátizsákjaikat a háternyő alá málházva viselve - csak a földet érés után töltötték azokat fel a dobókonténerekben tárolt lőszerrel, robbanószerrel, egészségügyi anyaggal és élelemmel. Ugyancsak jól látható, hogy az ejtőernyősök, ellentétben más fegyvernemek magyar katonáival, nem egy, hanem két kenyértarisznyát viseltek, két oldalukon átvetve

⁵² MAGÓ Károly: Utasszállító bakaruhában - Savoia-Marchetti SM.75 1. rész (in.: Aranyas magazin 2019/11. pp. 79 - 82) (a továbbiakban: MAGÓ)

⁵³ RESZEGI: p. 178.

⁵⁴ HUSZÁR János: Két év a magyar katonai ejtőernyőzés történetéből 1940-1941 (in.: Hadtörténelmi Közlemények 105. évf. 1. sz. Budapest, 1992.) p. 162. (a továbbiakban: HUSZÁR 1940-1941)

azokat, így megkettőzve hordozókapacitásukat. Erre azért volt szükség, mivel az ejtőernyősöknek, alaprendeltetésükből adódóan, huzamosabb ideig utánpótlás nélkül, ellenséges területen vívott harcra kellett felkészülniük, ahol elsősorban a saját magukra málházott ellátmánya számíthattak.

8. számú kép. Fán fennakadt ejtőernyős önmentése (a „Dél felé” című propagandafilm részlete)

Érdemes megemlíteni a 08:48 időknál felbukkanó ejtőernyős dobókonténert is, amely egy szabvány 1939M H. Gy. hátornyővel ellátott, megerősített és becsapódás ellen párnázott fémhüvely, 100 kilogramm terhelhetőséggel.⁵⁵

9. számú kép. Ejtőernyős katonák egy ejtőernyős ledobókonténer tartalmát ürítik ki (a „Dél felé” című propagandafilm részlete)

⁵⁵ RESZEGI: p. 162.

Összegezve elmondható, hogy a „Dél felé” című propagandafilm, bár történelmileg nem tekinthető hiteles forrásnak, megfelelő forráskritikával jól használható a magyar ejtőernyősök által a harci bevetések során alkalmazott különleges taktikák, felszerelések, egyenruhák tanulmányozására.

10. számú kép. Ejtőernyős katonák másznak át egy híd pillérjein (a „Dél felé” című propagandafilm részlete)

11. számú kép. Ejtőernyős katonák rádióállomást üzemeltetnek (a „Dél felé” című propagandafilm részlete)

1944: „Magyar sasok”

A Horthy Miklós Repülőalap megbízásából 1943-ban készített és 1944-ben bemutatott 81 perces hosszúságú filmalkotás jellemzése kapcsán a korabeli magyar sajtó nem fukarkodott a pozitív jelzőkkel. A Magyarország című folyóirat így írt 1944. június 6-i számában a film kapcsán:

„(...) monumentális filmalkotás. (...) Lenyűgözően érdekes, izgalmas, eseménydús a forgatókönyv, mely minden eddigi magyar filmalkotástól eltér, elsősorban emelkedetten tiszta szándékaival, gyönyörű és ihlető programjával.”⁵⁶

A Kárpáti Magyar Hírlap című újság 1943. október 22-i számából az ekkor meginduló forgatás kulisszatitkait is megismerhették az olvasók. A cikk szerint a film, *„a magyar légierők reprezentatív filmalkotásának készül.”*⁵⁷ Így természetes, hogy komoly honvédségi támogatással kezdődött meg a forgatás, melyben a Magyar Királyi Honvéd Légierő mellett a Magyar Aero Szövetség, valamint a kassai vitéz Horthy István Honvédrepülő Akadémia is segítséget nyújtott.⁵⁸

A nagy költségvetésű, fekete-fehér filmalkotás a Kokas Klára jelmez- és díszlettervező, producer nevével fémjelzett Kokas film által a Hunnia Filmstúdióban készült el.⁵⁹ A korabeli sajtó így ír a forgatás körülményeiről:

„(...) a szereplők néhány hivatásos, ellővonalbeli (sic!) színész kivételével mind katonák, légierők tisztjei és legénysége. (...) A felvételek kivétel nélkül az eredeti környezetben és díszletek között készültek s a jelenetek többsége szabadban játszódik. A nagy technikai felkészültségre jellemző, hogy az egyik külső felvétel alkalmával egyszerre 7 darab felvevőgéppel dolgoztak az operatőrök.”⁶⁰

A „Magyar sasok” forgatókönyvét a repüléssel foglalkozó Magyar Szárnyak folyóirat főszerkesztője, Jánosy István és dr. Matolay Géza írták, rendezője pedig László István volt, aki a Magyar Távirati Iroda repülő újságírójaként tevékenykedett.⁶¹ A film zenéjét Dolecskó Béla tapasztalt filmzeneszerző, karmester szerezte, akinek ez volt tíz év alatt az ötvenedik filmzenei szerződése. A zeneszámokat a Légierők Zenekara adta elő Doroszlay Károly karmester vezényletével.⁶²

⁵⁶ „MAGYAR SASOK” (in.: Magyarország 51. évf. 126. sz. 1944. június 6.) p. 6. (a továbbiakban: MAGYARORSZÁG)

⁵⁷ „Készül az első magyar repülőfilm!” (in.: Kárpáti Magyar Hírlap 24. évf. 231. sz. 1943. október 22.) p. 1. (a továbbiakban: KÁRPÁTI MAGYAR HÍRLAP)

⁵⁸ MAGYARORSZÁG: p. 6.

⁵⁹ KURUTZ Márton: Hazaröppentek a "Magyar sasok" (in.: <https://www.filmkultura.hu/regi/2000/articles/reviews/husasok.hu.html>) (letöltés ideje: 2024.01.01. 26:25.) (a továbbiakban: KURUTZ)

⁶⁰ KÁRPÁTI MAGYAR HÍRLAP: p. 1.

⁶¹ KÁRPÁTI MAGYAR HÍRLAP: p. 1.

⁶² STIRLING György: „REPÜLŐFILMHEZ – REPÜLŐMUZSIKA” (in: Magyar Szárnyak 7. évf. 1. sz. 1944. január 1.) p. 18. (a továbbiakban: STIRLING)

Az 1943. október és december között forgatott film utómunkálatai még 1944 januárjában is folytak.⁶³ Az ősbemutatójára 1944. május 24-én került sor a Radius, az Uránia és a Korzó filmszínházakban, díszbemutató keretében.⁶⁴ Bár a filmalkotás igyekszik a légierő egészét bemutatni, a kiképzéstől és kutatás-fejlesztéstől egészen a bombázó bevetésekig, a készítők egy karakterívet teljes egészében az ejtőernyőzés bemutatásának szenteltek. A Stolpa András sportoló és színművész által megformált Bandi karakteréről így ír a korabeli sajtó:

„(...) egy fiatal banktisztviselő rettegve gondol a repülésre. Fél. De a gúnyolódás pergőtüzében megedzi magát és feláll. (...) Jelentkezik ejtőernyősnek és kint a fronton olyan diadalmas haditényeket visz véghez, hogy tizedes korában már megkapja a nagyezüst vitézségi érmet. Bátorságával lefegyverezte a gúnyolódókat, még jobban megszerettette magát a kislánnyal, aki a repülés mellett minden gondolata.”⁶⁵

12. számú kép. Magyar ejtőernyősök bevetés előtt: Bandi (Stolpa András) a képen a második („Magyar sasok” című propagandafilm)⁶⁶

⁶³ STIRLING: p. 18.

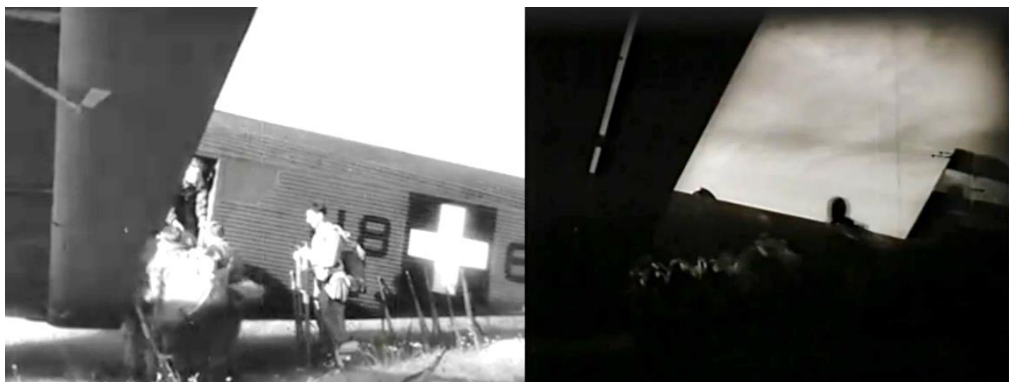
⁶⁴ „Szerdán: Magyar sasok” (in.: Függetlenség 12. évf. 116. sz. 1944 május 24.) p. 6. (a továbbiakban: FÜGGETLENSÉG)

⁶⁵ MAGYARORSZÁG: p. 6.

⁶⁶ MAGYAR SASOK magyar, fekete-fehér játékfilm (1944.) (digitális másolat a szerző birtokában).

A fiatal banktisztviselő első ejtőernyős megjelenése 00:30:31 idő-kódnál történik, amikor kimenője alkalmával immár kiképzett ejtőernyős katonaként udvarol szerelmének. 00:32:24 időkódtól 00:32:49-ig az ifjú ejtőernyőst már repülőgépen láthatjuk, amint éppen bekötött ejtőernyős kötelékugrás végrehajtására készül.

A következő jelenetben, 01:05:35 időkódtól látható az ejtőernyős alakulat gépre szállása, 01:06:00-ig bezárólag. A felvételeken felhasznált repülőgépek Junkers Ju-52/3m szállítórepülőgépek, a gépre szálló ejtőernyősök pedig német eredetű RZ-20 típusú deszanternyőket viselnek, így ezek a vágóképek gyaníthatóan az 1944 nyarán, Pápán végrehajtott német-magyar közös képzés során készültek. Erre utal a már említett filmhíradó és a „Magyar sasok” című film ide vonatkozó jelenetének szinte teljesen megegyező beállítása, melyet egymás mellé helyezett képkockákon a képmelléklet 13. számú ábrája mutat be.

13. számú kép. Összehasonlítás: a Magyar Világhíradó 1075. számú kiadásának vágóképe⁶⁷ (balra) és a „Magyar sasok” című propaganda-film⁶⁸ képkivágása (jobbra)

01:10:14 és 01:10:47 idő kódok között a magyar ejtőernyősök harci ugrása követhető, szintén az előző bekezdésben tárgyalt technikai körülmények között. A repülőgépen várakozó katonák közt látható Bandi karaktere is, aki elsőként ugrik ki a gépből, bár a repülőgép belsejében nem az ajtó mellett foglalt helyet.⁶⁹ Földet érés után az ejtőernyősök földi harcban foglalják el a kijelölt célokat, ezt a mozzanatot a 01:11:45 és 01:12:17

⁶⁷ Magyar Világhíradó 1075. („Ejtőernyős alakulatok a honvédségnél”) <https://film-hiradokonline.hu/watch.php?id=5833> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:32)

⁶⁸ MAGYAR SASOK magyar, fekete-fehér játékfilm (1944.) (digitális másolat a szerző birtokában).

⁶⁹ MAGYAR SASOK

közi időközök tartalmazzák, ahol a korábban gyávasággal vádolt Bandi már egy 1943M Solothurn golyószórót használva tüzel az ellenségre.⁷⁰

A „Magyar sasok” című repülőfilm így 2 perc 41 másodperc képernyőidőt áldoz a Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős katonáinak bemutatására. A Stolpa András által megformált karakter ez alatt az idő alatt mentalitását tekintve teljesen átalakul, a repüléstől viszolygó, szellemi munkát végző fiatal-emberből fizikailag felkészült, a hölgyek által körülrajongott, bátor ejtőernyős katona válik, akit példaként lehet állítani a fiatal nézőközönség elé. A film az ejtőernyős ugrás technikai részleteit elnagyolja, az ejtőernyők biztonságos működéséhez kapcsolódó elemeket (hajtogatás, biztonságos nyitás) vagy az ejtőernyősök különleges fizikai felkészítését nem mutatja be, amely azért is meglepő, mivel ekkor rendelkezésre álltak olyan filmhíradó-felvételek, melyek kifejezetten ezt a tevékenységet szemléltették.

Egy meg nem valósult ejtőernyős film

Már az 1941. áprilisi délvidéki ejtőernyős bevetés tanulságait tartalmazó jelentés is kitért a propaganda fontosságára a nagyközönség körében, toborzási és ismeretterjesztő szándékkal.⁷¹ Ezt a szemléletet erősítette meg a Honvéd Vezérkarfőnökség 5. számú („elvi és katonapolitikai”) osztályának egykorú javaslata is, mely egy kizárólag ejtőernyős témájú játékfilm elkészítéséről szólt.⁷²

A magyar ejtőernyősfilm elkészítését, annak magas összegű pályázati kerete, valamint az 1941-től egyre kiélezettebb háborús helyzet egyaránt nehezítette. Végül 1944 második felében kezdődhetek volna meg azok a forgatási előkészületek, amelyeket az ejtőernyős alakulat mozgósítása és frontra indulása hiúsított meg. Gyaníthatóan ez a motívum is közrejátszott abban, hogy végül a magyar katonai ejtőernyősöket játékfilmes formában csak a fent bemutatott „Magyar sasok” című repülőfilmben szerepeltették.

Összegzés

A Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős alakulatáról összesen tíz mozgóképes alkotásban találhatunk képanyagot 1941 és 1945 között. Ezek közül vitathatatlanul a legrövidebb megjelenést vitéz Szügyi Zoltán ejtőernyős ezredes 1943. augusztus 20-i vágóképe jelenti, annak

⁷⁰ MAGYAR SASOK

⁷¹ RESZEGI: p. 67.

⁷² RESZEGI: pp. 70.-71.

egy másodperces időtartamával, míg a leghosszabb egybefüggő tartalmat az 1941-es délvidéki ejtőernyős bevetésről tudósító megjelenés jelenti, 3 perc 12 másodperccel. A magyar ejtőernyősök összesített képernyő-ideje 13 perc, 48 másodpercet tesz ki.

A felvételek elsődleges célja az újdonságnak számító katonai ejtőernyőzés népszerűsítése, a szintén új szórakoztató és tömegtájékoztató eszköz, a mozgókép segítségével. Mindegyik alkotás állami megrendelésre, a Magyar Királyi Honvédség hathatós támogatásával készült el, így az állami propaganda körébe tartoznak.

A felvételek zöme az ejtőernyősök technikai felkészülésével, kiképzésével, harci alkalmazásával foglalkozik, egyedüli kivételt a „Magyar sasok” című játékfilm jelenti, ahol az ejtőernyős szolgálat jellemformáló hatásai kerülnek a középpontba.

Tényleges harccselekményhez köthető képsorokat csupán két alkalommal mutattak be a tudósítások. Az első az 1941. április 12-i délvidéki ejtőernyős bevetés kapcsán, a második az 1944-es, Budapest védelmében folytatott elhárítóharcok alatt készült felvételek között található.

14. számú kép. Magyar ejtőernyős szakaszvezető 1944 decemberében, Budapest előterében. Karjában jól látható a német eredetű 7,92 mm-es Mauser Karabiner 98k ismétlőpuska⁷³

⁷³ Magyar Világhíradó 1084. („A fővárosi lakosság védelmi állásokat készít”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5881> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:33)

15. számú kép. Fiatal magyar ejtőernyősök Budapest előtti védőállásban 1944 decemberében. Jól láthatóak a katonák sapkáira szabálytalanul rögzített ejtőernyős csapatjelvények⁷⁴

Az 1944-es „Magyar sasok” című propagandafilm szintén egy híd elfoglalását határozza meg ejtőernyős feladatként, mintegy másolva az 1941-es délvidéki harci ugrás körülményeit. A film a története alapján 1941 környékén, Magyarország hadba lépésekor játszódik.⁷⁵

Valójában mindegyik esetben beállított, a valós harcokat csak imitáló képsorokat láthatunk, amelyek korábbi hadgyakorlatokon vagy a harcoktól távolabb eső, biztonságos környezetben készültek el.

Az ejtőernyősöket bemutató mozgóképes alkotások a technológiai újdonságok mellett az ejtőernyős katonai szolgálat jellemerősítő, pozitív pszichológiai hozadékait emelik ki, elhallgatva a szolgálat veszélyeit, az ahhoz kötődő katasztrófákat. Érdekes módon egyik médiatermék sem foglalkozik az ejtőernyős alakulatnál rendszeresített úgynevezett „ejtőernyős pótlékkal”, mely egyfajta havonta fizetett veszélyességi pótlékként jelentősen megemelte az ugrást vállaló állomány bevételeit.

⁷⁴ Magyar Világhíradó 1084. („A fővárosi lakosság védelmi állásokat készít”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5881> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:33)

⁷⁵ MAGYAR SASOK

A megőrzött, digitalizált felvételek történettudományi hasznosítása a haditechnika-történet mellett a hadtörténelem egyenruha-történeti vagy más tárgyi kulturális területén mozgó kutatók számára a leginkább kézenfekvő. Bár a felvételek datálása nem minden esetben egyszerű feladat, hiszen több esetben korábbi anyagok összevágásával, fel nem használt felvételek beillesztésével alakult ki a megjelenő képi világ, mégis, az adott alakulat történetét ismerő kutatók számára támpontot jelenthet a képernyőn látottak átemelése az eseménytörténet időrendjébe.

16. számú kép. Magyar ejtőernyősök Budapest előtti védőállásban 1944 decemberében. A kép jobb szélén álló ejtőernyős főhadnagy himzett ejtőernyős csapatjelvényét szabályosan jobb mellzebe felett viseli, míg az előtérben látható katona a sapkáján. A háttérben látható katona sapkáján kivehető a Szent László hadosztály, szintén szabálytalanul viselt, alumínium jelvénye⁷⁶

Művészettörténeti tekintetben ezek az alkotások kordokumentációs jellegük mellett jól bemutatják a korszak mozgóképes rögzítési lehetőségeinek korlátait, rögzítik a narrációt és a színészi játékot hozzáadó művészek jellegzetes hanghordozását, intonációs és színpadi eszközeit.

⁷⁶ Magyar Világhíradó 1084. („A fővárosi lakosság védelmi állásokat készít”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5881> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:33)

Végezetül pedig a megmaradt, közel 14 percnyi felvétel kiválóan alkalmas illusztrációs célokra dokumentumfilmekbe, multimédiás szórakoztató platformokba (számítógépes játékok, oktatószoftverek) ágyazva. A jelenlegi technológiai fejlettség mellett a kizárólag fekete-fehér formában rendelkezésre álló felvételek digitális javítása, színezése is új kihívást jelenthet digitális alkotóművészeknek.

Irodalomjegyzék

- „Dél felé” fekete-fehér magyar propagandafilm, 1941. (másolat a szerző tulajdonában)
- „Készül az első magyar repülőfilm!” (in.: Kárpáti Magyar Hírlap 24. évf. 231. sz. 1943. október 22.) p. 1.
- „MAGYAR SASOK” (in.: Magyarország 51. évf. 126. sz. 1944. június 6.) p. 6.
- „Szerdán: Magyar sasok” (in.: Függetlenség 12. évf. 116. sz. 1944 május 24.) p. 6. (a továbbiakban: FÜGGETLENSÉG)
- ÁBEL Béla Gusztáv: Göröngyös utakon! Visszaemlékezések (a kézirat a szerző tulajdonában) pp. 36. – 37.
- BARKÓCZI Janka: Vizuális Propaganda Magyarországon 1931-1944 (doktori disszertáció - Corvinus Egyetem, Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola Budapest, 2020)
- BORSOS Miklós – RUSZINKÓ Nándor: Honvéd ejtőernyős induló Budapest, 1941.) pp. 1. – 2.
- Ejtőernyősök csapatzászló-avatási ünnepélye (in.: Pápai Hírlap XXXIX. évf. 22. szám Pápa, 1942. május 30.)
- FARKAS Jenő: A Szent László Hadosztály katonái írták... (I. A) (2005. Gödöllő, magánkiadás)
- HUSZÁR János: A magyar katonai ejtőernyőzés kezdetei, 1938-1939. in.: Hadtörténelmi Közlemények 103. évf. 4. szám Budapest, 1990.)
- HUSZÁR János: Két év a magyar katonai ejtőernyőzés történetéből 1940-1941 (in.: Hadtörténelmi Közlemények 105. évf. 1. sz. Budapest, 1992.)
- Keleti Újság teljes heti rádióműsora 1942. november 2- től november 8-ig

- KISS Dávid: A Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős csapatnemének története 1937 és 1945 között (in.: HADITECHNIKA magazin, LII. évf. – 2018/6. sz.) pp.: 14. – 20.
- KISS Dávid: Adalékok a „Testnevelési Szaktanfolyam” (1938) történetéhez (in.: Felderítő Szemle XXI. évf. 3. sz. Budapest, 2022.) pp. 107. – 109.
- KURUTZ Márton: Hazaröppentek a "Magyar sasok" (in.: <https://www.filmkultura.hu/regi/2000/articles/reviews/husasok.hu.html>) (letöltés ideje: 2024.01.01. 26:25.)
- MAGÓ Károly: Utasszállító bakaruhában - Savoia-Marchetti SM.75 1. rész (in.: Aranyas magazin 2019/11. pp. 79 - 82) (a továbbiakban: MAGÓ)
- MAGYAR SASOK magyar, fekete-fehér játékfilm (1944.) (digitális másolat a szerző birtokában).
- Magyar Világhíradó 1001. („Horthy István emlékművének leleplezése jász-nagykun-szolnoki vármegyeházán”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5003> (letöltés ideje: 2023. december 29. 21:06)
- Magyar Világhíradó 1011. („Levente rajverseny és ejtőernyős bemutató Gödöllőn”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5073> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:33)
- Magyar Világhíradó 1018. („Honvédavatás Szent István napján a Ludovika Akadémián, a kassai vitéz Horthy István Honvédrepülő Akadémián és a Bólyai János Műszaki Akadémián”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5136> (letöltés ideje: 2023. december 29. 19:36)
- Magyar Világhíradó 1019. („80 méteres ugrótorony avatása az ejtőernyős leventéknek”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5145> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:31)
- Magyar Világhíradó 1075. („Ejtőernyős alakulatok a honvédségnél”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5833> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:32)
- Magyar Világhíradó 1084. („A fővárosi lakosság védelmi állásokat készít”) <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5881> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:33)

- Magyar Világhíradó 953. („Ejtőernyős honvédeink”) <https://filmhira-dokonline.hu/watch.php?id=4653> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:28)
- Magyar Világhíradó 985. („Ejtőernyős kiképzés”) <https://filmhira-dokonline.hu/watch.php?id=4893> (letöltés ideje: 2023. december 17. 17:31)
- RESZEGI Zsolt: Légi Huszárok – Az ejtőernyős csapatnem kialakulása és harcai 1938 és 1945 között (a pápai levéltár kiadványai Pápa – Budapest 2013.)
- ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században (OSIRIS Kiadó Budapest, 2001)
- SCHAREK Ferenc: Poppe Kornél és a Zeppelinek a XX. század kezdetén (Magánkiadás, 2023.)
- STIRLING György: „REPÜLŐFILMHEZ – REPÜLŐMUZSIKA” (in: Magyar Szárnyak 7. évf. 1. sz. 1944. január 1.) p. 18. (a továbbiakban: STIRLING)
- Táboros József szakaszvezető: Ejtőernyős Csapatzászló (korabeli levelezőlap a szerző tulajdonában)
- TURCSÁNYI Károly - HEGEDŰS Ernő: A Légideszant I. (Puedlo Kiadó, 2007.)
- vitéz SZENTNÉMÉDY Ferenc: Ejtőernyős csapatok kiképzése és alkalmazása angol, francia és lengyel megvilágításban (in.: Magyar Katonai Szemle IX. évf. 9. szám pp. 129 – 131)